

Convenio 169

de la

Organización Internacional del Trabajo sobre Pueblos Indígenas y Tribales en Países Independientes

Versión en Cabécar

Ktë kibiwa je yönel dö tulú 27 junio ska duwás 1989 jeska ktë kibiwa juí klotë kie Conferencia General de la Organización kané këglö juí, je kawö ska tulú septiembre 5 duwás 1991 ktë yuwaite ktë wókuchí kie 38 je i-sha.

Ktë kané juí kibiwa je kápaká:

Ñerö i-ñatapawá ka kie Ginebra i-wögríwa kané kibiwa je tsaku wara, kawö tulú 7 junio duwás 1989 ska, jeska iwawa ñatapawá kápagö;

I-ñatapawá ktë je parruö bulë ñara elwí, shurrú ktë iwëitsö saje bëna ditsö jewa ia, je yölëiwa kamik duwás baglë, 1957, je anétsöné etaba gichané.

Jeska jilé bëna wayilëiwa je párruöne ktë kibiwa kie Declaración jewa, jeska inaglö irö manébi, maiköi bëna sa ser, sa siwá, sa jérikö bëna je washö bulë tkösan ka bikölë ska mai sajertsö sergéska ñakëi, ñawösika, ka ña yilëta yakei, selwí, sísulu ta yëssö.

Sa te i-she tsánasí ra ktë sa ña párruöglö, sa ñatsátköglö je oloi durdagá taí, je jamira je yöneltërö duwás 1957, je párruaite i-te jená, jená saje ditsö je tsátköglö, je tkösan ka bëna, ka kalabë ska mai sa ditsö jewa tso ska, je pagé ratseite elwí ñara, je tēi shera tseite ñakë, bárama, jete ktë baglë ka je washé guna ia.

I-shaite sa wuawua káwöta ña tsatkö, ñaparruö, ña kimo, manégepi sa wuawua jérbigö jebi, mané sa ser ka mikle, sa ktö, sa wuawua siwá, maí sa wuawua je sergé ka bëna ska, je kiané tsátkëna bulë.

Je pë keglöwate i-suara ka bëna ska mai saje ditsö jewa sergé ka jjewawa ktë ba juñér i-ña tsátköglö, i-ña tēishöglö böiebö ba bulërama, je batawa i-wuawua siwá, kápake jilé yölë i-tachi wawa je shër gate, je weérgate tchana selwí, yiani ka jewa guna je tsát-kö, je tēishö.

Sa káwöta i-bikëtsö tsánasí bigö sa sa kibiwa, sa táchiwa, sa këglöwa jewa kápagël taí ka ñáyigi, manébi, meneköi sa senel ñara ba bulë, ka bëna je siwei je juñér ia sawá je shërtölöma yëssö sa yiga;

Kalabë ktë sa ñatsátköglo je yuwá rö ktë ka kibiwa juínaka ONU OEA, jéwate je jami jilë bëna tso töbina jishönaka wañana sawá

kegrá, jemi ktë taí ëyögö je juí bëna siwá kibiwa, jérike bawa je washöglö, je jami ditsö juí kie Instituto Indigenista Interamericano jéwate sa tsatke gate bënasí sa senaglö bárama ñara, mai sa tsoska, yiani kate sa weigeta, ka wöene weta, sa kimegé bö

Tögapa jilé bëna, kápaga washá sate ñara ka mikle kie Convenio yönel duwás 1957(ka shtowele 107), jene sawó sa janá tsánasi, wápagana ñara, ñawössë, je pagé marmi sate.

Tögapa sate i-sawá tsánasi jibö bena washá sate ñaia, manébi je yönel ktë kibiwa duwás baglewa kie i-wawate Convenio 1957 saje ditsöwa tsátköglö, je ktë parruane ite tulú kie junio jewa, jemi duwás 1989 jeska ite ktë spana yuakamel jené kiene jirda dö Convenio saje ditsö tsátköglo, je yuaite 1989 ska.

I-pa ekla. Sa siwei paköglö kalabë skösan

Wökuchí ekla.

1. Ji ktë kibí kie Convenio je wa wegé jiköi:

a) Mai ditsö siwá je jewa sergé i-wuawua ka jegí, je i-sergé ska menegepi jiewa tabar gate, jilé kanéweké, je pë ditsö jewa ña klolega janá janá jilé bëna je kanéwo ñara, mané I sigeglöwá jete i-pautelel jataná ka ñáyigi jebi;

b) Kalabë mai saje ditsöwa jewa sergé iwuawua je ka gi ka ñáyigi, ka ñakñá, ka mikle, pë sa bolkiwa, pë kuawua jewa date sa ka bigö, i-jiewa je ka bagösa i-yiga, i-jiewa weikö, jéwate i-ka balatiá je pë sa malecho wate, je shánaka sa te i-wöugu gate jia, sa siwá je tkönana gate sate, bigetse geia sate, ka weige guna, ka sa jek jöta i-yiga sa je ktö, sa jérikö, je bëna siwá pjoila je shkal wegeia sate ñawössë.

2. Sa wuawua ditsö jérikö idëlye ka mik je siwei sa káwöta oloitsö etkayëbö, je saje jewa ne ia ktë washé kerö manébi sa wuawua je ki i-kiané ji ktë kibí je wakanéwe ñajké.

3. Ktëwa pë sa kier ö ditsö senaklö, “ditsö kei”, je ktë siwei ka jerö selwí kuna, karö yakei kuna, jerö bërbër sa shöglö yibö sajero, jerö sa siwei washöglö ka bëna tkösan bulë.

Ktë wukuchi 2

1. Bëna seje ka je tsaku kibiwa jewa káwöta saje ditsö wara sa ktëishö bulë, ñajké, ñawösiga, je ktëi pablö, je kuei köga kalabë

sawá juñena, je kalabě ktě je yuwe kerö sa wuawua ña tsátkoglö, sa wuawua ñaj ktěishöglö ñawösiga bulë.

2. Ji sa ña ktěi bulawogé je kiané wayiná, moblena:

a) Kalabě saje ditsö tso sená mai sa tsöska jewa ka kiané junasá jushebega, kalabě jiewa kiané tsatkena ñajké ka járwata, ka tkö-junta yëssö bëna kiané pasuna ñajké ñásuta;

b) I-kianá bëna sa sawó bulë, manébi sa serdö, sa tapargé, sa jérbigö rö, jirö bëna kané wegé sate ñana, shkablö bí, sa te jilé kanéwe sa ñapasigö jebi, sa ña böiwó, sa kápagö, mané sa wuawua jewa jérbigö sa dëlyë.

c) Ktë ba je yuwegé jilé tso sa shana selwí je párruöglö ñawösiga, jilé bëna merge je kaku kiané döksá kalabě sa ia ñajké, yiani ditsö ka je weige kuna, manéwa saje ditsö kiané ñáyuwö jilé bigëtsö tsánasí jewa kiané kimena, naglöwa, ñapaktö, ñáyuwö bënasi.

Wökuchí 3

Sa ditsö bëna mai sa sergé ska jewa kiané pjablëna, pja suna, je ktěishö bulë étkayëbö, ka jewa weerta, weike guna selwí yëssö. Ji ktë kibí je yöna jerö bëna alaglöwa je jami jayiwa je tsátkoglö ñajké ñawösiga.

2. Jiana selwí jewa ka sa kalawa weige guna, ka je sheguna yakei, ka jewa je jek tkinewe guna, kalabě sarö sigëita ñajké, ñawösiga, takí, je ktë kitanarma bárama Convenio je kiga, sa káwöta je kugö, je bigëtsö, je washö.

Wökuchí 4

1. Sa káwöta i-bigëtsö tsánasí mané gepi sa kalawa, sajertsö, mai sa juí tso sawá ñatsátkoglö, sa dalí, sa ka, sa kané, sa siwá, sa jérbigö bëna, manébi sate ka yöbí je oloitsé, je dölötsé, je tkönane sate.

2. Je bëna ktë je kianarö mané sa wuawua jewa jérbigö jebi, karö kulile wata ójkega, i-kianarö ktěi yia bárama ñawösiga.

3. Je tkepa je ktë bëna yuaga sate sa tsátkoglö je kiané oloitsana, bikëtsana nawösiga ka kulile wata.

Wökchi 5.

Ji ktë Convenio kie i-wuawua te:

a) Jené kuegi saje ditsöwa je siwá kiané tkönane taí, manébi sa wuawua je serdö, sa siwá pakalë sa sigëglö wawa ka ñáyigi, sa kapöli, sa ñapasigö jawawa bëna je juñér sawá eгла, eгла, atara maískalera ñara chuli sawá kapaké juñér sa káwöta je ktëishö, je bikëtsö kegrá ñawössë.

b) Pë káwöta sa jérbigö bëna je oloitsö, je shkalwo, ktëishö takí sa shánaka;

c) Sa káwöta bëna sa kalawara ktë bigëtsö manébi sa kianá jilë ktë yuwö bulë ñawösiga sa ña kimaklö, sa ña tsátköglö tsánasí shurrú ñara jilë selwí je párruö bárama mai sa tsoska, mai sa tapar gate jeska, mai sa sergé ska sa kané, sa shkabölöge jeska.

Wökuchí 6

1. Miga ji Convenio ktë kibí yuaite sa tsatköglö:

a) Je ktëishöglö tsánasí jené kuegi sa wöchagé wegerö bëna kalabë mai sa tsoska, mané sawá jilë yölë sa ñatapane weglö je juíwa, sa káwöta je kaku kukëi ksö manébi jiböwa sa ktëishe gerö;

b) Jilë ktëiwa sa wöchagé wegerö, jeska sa káwöta minarömi i-sawó manébi i-warö jirö washéke i-terö, je kuegi bëna sa kiané je kaku siwei ksö jirö i-rö i-wa, sa tsátkerge, manégepi sa parrurgé biköle ñara, jibö kibiwa dates sa ia, sa kime geiterö jiböwa, jiyë je warö sa káwöta je kukëiksö aná;

c) Sa, káwöta jilë ktë bárama je bikëistsö jibö shëna jibö kiané sa ña tsátköglö bikölë tkösan bulë, yiani ka je atana guna julësa, sa ña kimogé ñajké, naglöwa, kanéwa ñawösiga étkayëbö.

2. Sa wöchage wegé ktë kibí Conveniowa je kiané wachageona jer bawa, tsánasí mai sa tsoska, jeska sa wuawua ktë yuwá sate sa káwöta je tkönano tsánasí manébi je ktë washé gerö.

Wokuchí 7

1. Kalabë sajertsö ditsö jewa káwöta jilë bëna bigëtsö jibö shëna, jibö kiané sa shkabölöglö, sa senaglö böi, ka weilëta yëssö, mané i-wuawua jérbigö gepi, i-wuagi je serbí, jirö ktë bárama je juñérwa, je bigëtse ge ia, mané gepi ka yöbi je tkönanegé, manébi je

wua kané wegerö, sa ña böinewoglö, kané kiga, naglöwa, mané gepi sa ser, sa siwá bëna juñena sawá. Jemi bëna sa kalawa jewa káwöta ktö, jilé washö, jilé wayuwö, ktë bëna je ktëishö, je tsatkö, ka sa weinaglö, bulé kalabë sa káwöta je juñena mané gepi ña tsatkegé.

2. Saje ditsö jewa senaglö bárama etkeyë, jemi kanéta, ser bawa karö duëta, jemi káwöta yöna bárama mané sa wuawua je ki i-kiardö ska, mai sa takli dögangska, sa káwöta ñakimo kegrá jilé bëna kané je kanéwo ñara, naklö kugö ñara taí, taí. Jilé kané taí kiané yöna ñara sa kibinaklö ñajké, bëna kiané wöchageona jibö kiané waona kanéona ñara, jebí sa jérbigö jera sa ksër bawa bawa, takí.

3. Sa wögriwa kibiwa klole sawá sa tsaku yë ka kibiki, jewa káwöta sa teishö kegrá, tulúwa, duwás wa manébi sa tso, jile böi je yuwe gate sate, sa jérikö gate baa ta yakei, selwí je kianá suná kegrá, sate sa siwá je moble ge ia atá kai.

Je sa sergé je washte gate ite kegrá jiéwate je sunasa i-bataska jené ñeleiwa jirö kané yuwegé rö, jirö kanéona.

4. Sa wögriwa kibiwa klole sawá sa tsaku yë ka kibiki, jewa káwöta sa ka je tkönano bárama mané sa sigëglö wate i-tkönanel jegepi mai sa sergé ska.

Wökuchí 8

1. Ktë kibiwa yölë sa párruöglö je kianá sa sigëglöwa je siwá je oloitsö, je pëño, je bikëitsö kara, jemi imablö mai sa tsoska.

2. Saje ditsöwa bëna jewawa káwöta sa wuawua siwei, siwá je bikëtsö, je tëishö kará, sa wuawua dalí je moblö. Je sa siwá je kiané suná tsánasí, je siwá jerö selwí jera ka jerö böi guna, je kianérö ktë kibiwara takli ñatkë, sa sawoklö sa sergé bárama ñara atá yakei. Ktë yuwá sate jerö sa tsátköglö bulërama, mai sa weergé je parruö, je julakjiö, je kima, tsánasí.

3. Ktë yöna 1 jemi 2 jeska je kawan sa yiga sögötöba, je kawa sa yiga ktë yakëi, selwi yina ka kawö mena saje ia, sa wuawua jewa jérbigö gepi, je baliwa, je shkleiwa sa káwöta ñakukeisö, ñakugö, ñakima, ñajulajiö.

Wokuchi 9

1. Jirö bëna yuweke sate, bigëtsegé sate je kianérö bulërama ñawanyaka ktë blibliwa tso yölë bëna ka kibiki sa parruöglo, sa senaklö bárama ñara elwí, jemi ka bëna tkösanka, karö sa ñawei-kal ka ñáyigi je gepi, je sa ser selwí, yakëi ka je moble guna ia jirda.

2. Pë klonel sa blö kal janei jarga, sa julá je muo bëwák jégepi, klasku ska, sa kuli gichá ska, jewa kiané sa siwá je juñena, je oloitsö manébi saje ditsö je siwára.

Wökuchí 10

1. Miga sa wötërge, sa julá muegé pëte, sa migetka kal jarga, jirö selwí wablá sate je kuegi jera jiewa je pë chichiwa káwöta saje siwá je juñena ba bulë, jiewa sa serdö, sa tabargé, sa siwá shörö.

2. Saje ditsöwa migá pëte je kuli kichatkega, je sa klö tsa muegé, je wötiegé jerö kuawa, jerö oloita.

Wökuchí 11

Ktë blibliwa sa párruöglö je kiané rö sa tsátkö, tsánasí ka jerö sa weigöglö guna yëssö selwí, yakei patole, ka patole, kermita, keana,

Atá mané ktë sa párruöglö jete tsánasí i-sha mané kiané kané wana kermita, manéle rö patoleta, ka sa ñaweguna pëte sa weigégé je yiga.

Wökuchí 12

Ditsö bëna jewa mai i-sergé ska jewa káwöta tsátkëna, yiani ka jewa kianéta i-jiewa wëikö, i-jewa kiané tsákëna i-wuawuabö atá siga pë sikua, yökösa jewa shëna i-kima, je jami sa tsakuwá krole jewa kiané sa tsátkö sa tëishö bëna wa ia mai sa weérgate ska. Je sa ditsöwa mai pëte sa weige gate je saje ditsöwa kiané tsátkëna, ijiewa je tkönano, jewa tsátkegé ktë sa párruöglö je oloiwa je takliwa, je sa ñakpömar, jeska sa párruöklo ska ditsö kiané sa kimo je ktöta ba bulë saje ktöyë.

1. Ji saje ditsö jewa tsátkegé juí kibiwa krolë sa tsakuyë, jéwate mané sa wuawua siwá je kiané ktëiyina bulë étkayëbö mai sa tsoška, mai sa tabar gate je ka ska, mané sa wuawua dular jilé kanéwo ñara chulí, elwí je dular gepi, ka ñáyigi jilé yuwö kanéwo

ñara, ña tsátkö sa dëlyë, jerö sa wuawua siwá, sa wuawua jérikö ñara ñakima.

2. Mané sa “ka” je ktëirö je wayina wökuchí 15 jemi 16 ska, je kiané ktëiyina sa kabëna je kiané sa kitiöwa biköle tkösan mai sa sergé ska, jes ska wuawua mané je shkabölö köi, kanéwo gepi, mané sa gi i-kiar gepi.

Wökuchí 14

1. Kalabë pë káwöta se ka je dölöitsö, jiewa káwöta saje je ka oloitsö mané sa sigëglöwa je seneltë ka mik jeska. Jemi jíshögo tso, dayë tkö, diglö kata, kábata, kalyökö ka wata, ka yiani sergu-na jeska, jiewa ditsö kiané minaklö siwá shö, jilé yölö, kal gichá, kakö, bëwák diö, pöpëli je yölö sa ñajkonanaglö, sa ña pásigöglö, sa ña böinewaglö mané sa bakle ka ñáyigi jegepi. Je sewegé tsánasí, je pabelegé, je tkönanegé manébi sigëglö wate jishögo wañé, watöbiá, wawöwá, je wakanéwá ñawöskse kara ñara, jami gijigi, jiska, diaska, jöiska, jamiska maiktö mai sa wuawua je wöbötsö shkabölö jégepi.

2. Sa tsakuwa klole ka kibigi je káwöta ktë yuwö ba bulérama sa tsátköglö mai sa ka je ktëishöglö sawá jeska sa bagle je ka washö kitëlë saje ditsö jenerö ji ka wuawuarö étkayëbö jerö saje cha, saje jenero y wakei chögle yiná, ka yiani kiané sa weikö jeska.

3. Sa tsakuwa klole ka kibigi jewa kiané ktë yuwö bulé sa tsát-köglö sa ka ktëishö takí, pë ñariegögé sará je parruö, je böinewa saje ditsö wuawua ia.

Wokuchí 15

1. Saje ditsö je kagi jilé ják yakue, babalí, diglö, kalyökö, bëwák je bënarö sigëita taí je kiané tsatkëna. Je dalí mel Sibote saje ia je kiané pasuna, tkönane bárama, je kaku kategé batsewa, kal bëna je bikegé tuluwa, karö kërmita guna, ka je weike guna, je kaku suekerö tsánasí.

2. Maískalera mai sa tsoska sa sergé je jíshögo dikinaka jilé ják yaká tabeli yaká yakue, babalí, kokórama, yee, siö je mulei tso jera taí je kiané pë bliibliwa klole sa tsakuyë ka kibígi je ki i-kiané yössa wátona, ju yuwöklö, jilé bëna yuwöklö, jera i-jiewa kiané sa wöchagëwo kalabë, bënasí, sa tsakuwa je wöchagé wegé bulé tsánasí, bule sikina, jarisna, manébi sa ña tuabölömar ñawössë, jeska yiani ka kiené weinata. Saje ditsöwa kiané chichaná, ki-

ané jilé ktëi ksö manébi sa tuabölömar, jibö kané wemar sate ña wössé jiskí ñawösiga, karö bulecha, ojkega guna, atá sa tuabla ñajké ñawössé jera je pë kiané sa ia sa dalí, sa ka je patuá bárama mané sa wuawua ite i-tëisha jégepi, ka ñawöleta, ka weileta ánasi.

Wökuchí 16

1. Juyëtkuö, ayë je batági i-shtegega, yuwé gega ekla wökuchi ska, saje ditsö ka je kiané tsénami ka kuawa ska, sa kiané jataná mai sa sigeglöwá je pjöner, je bagle ska.

2. Miga sa ditsö je majulur ka kuawa ska, jera jerö sa wuawua je gi i-kiané minaklö sena ka kuawa ska, jera saje ditsö bëna kiané shkö, mina, atá kai, sa kiané minaklö jerö sa wuawua jerwa shk-abölö sená etkeyë ka kuawa jerö sa wuawua jerwa, kai patkelé késigawa, jer selwiwa guna, tsánasí sa wögriwá jewane káwöta i-shö samar sa migé atá ka sa miguna ka kuawua jegi, atara sa marmi jera jerö jer böiwa mané ktë bliibliwa jete i-she gepi bulé ñawösiga, mai sa marvi jeska ka kianarö bárama mané sa wöbatsöiba gepi.

3. Saje ditsöwa kalabë jewawa káwöta bitokne i-wuawua seleska, mai sa táchiwa, sa migöwá senel ska, jerö kai i-kiané sená mai ka spana mena ia jeska, jera i-kianéne tsunami ka spana jiewa jegi i-kiar gepi.

4. Miga saje ditsöwa bitaglène mai i-wuawua je ka skané, jera kai i-ka dëneia i-wuawua julanakané, jera ka spana bárama je megene i-jiewa ia, je ka kianérö bárama wa wöta wa kanéorta, wa wöñana taí, mané sa ka bagle sawá ka ñáyigi jégepi, je ka shënarö ka ba, waona böi, wakanéona ba, wawöñarta, wawö kebirta ba, wawör tai wátona sawá bëna sawá naglö je pjöi gugöglo tai shkaja. Miga sa wuawua je gi i-kiané sa wuawua je ka patue sa ia naglöwa, jera jebi sa káwöta je dölötso, je oloitsa, ka jiani ka sheguna selwí, atara je watorgé ktë ba bulëwa, mané i-wakei i-kiané jebi.

5. Saje ditsö je tsunami, pokonami kalabë késigawa, jera jewa dalí kiané patonasi bárama, mané i-wuawua je dalí sigeike, ka jewa weilëta, jiani selwí yakëi ka jewa jiewa weige guna yëssö.

Wökuchí 17

1. Kalabë sa kalawa, jemi pë sigá bëna jewa káwöta manébi sa-

jete ka manébi sajete ka yóbí je pasuerö, je tkönanerö, je wakene werö, je ka dölötserö, je oloitse tsánasí, sa táchiwa je bagle jégepi.

2. Jiewa káwöta kegrá bëna saje ditsö jewa wöchagëwa tkösan ka kalabë mai sa sergé ska, manébi pëte sa ka je bagegé sa yiga, ka sa wuawua je ktö kukeite, kate sa ktö je dölötse, ka jiewawa sa siwá je kugeta.

3. Pë dates ka kuawa, ka etkö jewa ka shëne sa siwá je bakoksá sa yiga, saje je ser je moblo, je bikëtsö, jerö sa wuawua dalí, saje ditsö je siwá, ka jerö jiewa cha guna, jemi jiewa káwöta saje ka je dölötso, je sawó bítaba, ka wakanéweta jiewa pëte, sikuawa wate.

Wökuchí 18

Ktë blibli tso sa párruöglö je kiané köyëna báwasí sa bolkiwa datsé saje ka je köshtö je wakanéwo jewa batá kiga, je pë kuawa jewa tuwé getölömi i-wuawua ka skané, je mi sa tsaku blibliwa krole jui kibiwa jénaka jewa káwöta sa tsatkö jarré, takí, pë selwiwa je köjiö sa yiga.

Wökuchí 19

Kalabë ktë kitëlë manébi jishögö wa wöwegé, watkegé, wa kané wegé je siwá kiané mena saje ditsö ia, saje dalí watköglö, saje icha wawoglo jebi taí sa bulunaglö elke taí ñawányaka, jera sawá jilé ñana kegrá:

a)-Jíshögö merge sa kalawa ditsö jewa ka ka ta jewa jeska sa wuawua shkabölöglö, je ka shënarö beryë sa senaglo, sa juanáglö tai je ka gi;

b) Jilé megeite saje ka je böinewaglö je wa suegé tsánasí jerö böi atá kai, manéle je tsötka sa wuawuawa.

Bla III. Sa wöchagëwegé shkabalö, kanéwa.

Wökuchí 20

1. Sa tsagu, sa wögriwa tso ka kibigi sa tkönano, sa ktëishö, jewa káwöta sa kukëitsö tsánasí sa kimaglö i-jiewawa, mai sa shkabölögé ska, jeska jiewa káwöta sa ktëishö bënasí kalabë ka sa weinaglö yëssö mai sa tsoska, je ktë kiané sa julá jiö, ñalá kashö

sa ia bēnasí. Jemi jiewa ki kané kiané yoloná ba bulé, jeska jiwa káwōta sa tkōnano ktē tso sa párruōglō jeshtōwa mai sa shk-abōlōge jeska, sa shkaná je pasuaklō

2. Sa tsakuwa klole sawá ka kibí gi jewa káwōta sa ktēishō takí mai sa ditsō jewa shkabalōgé ska. Yiani ka jewa káwōta sa weikō, sa shō selwí, jirō yakēi je shō sa wōnaka jamijkē a:

a) Bēna sa ia kané, shkabōlōglō kané mena sa ia, mena sa tso yōle jewa ia, jewa kiané butsanaka elkē;

b) Jemi sa kiané patōna ñajkē, ñawányaka, ka járwata;

c) Jemi sa böinewowá bēna je kiané sa sawó mai sa shkabōlōgé jeska, kalabē jiewa sa ia sa patorgé bēna je mosia ñajkē, jemi i-kiané sa ia ju je ma sa senaklō böi, bárama;

d) Jemi sa kiané ñawōjiō, shurrú, elwí ñara sa ña tsátkōglō jilē, jibō washōglō ñajke sa ia, jilē böi je ktēishōglōgá ba sa wuawua ia, sa wuawua ñatsátkōglō, takí kalabē mai sa tso shkabōlō jeska.

3. Kalabē jilē ktē sa párruōglō tso je kiané tsánasí:

a) Yi tso shkabōlōwá jerō saje ditsō, jemi sigáwa tsóskayē, manéwa dami shkēlēyē karō etkēyē guna, male dami ttē tiō, ttē watōbiō je bēna kanéwo, jewa kalabē kiané tsatkēna bulē ñajkē, ñawányaka, ka járwata, ka tkōjunta, kalabē sa kiané tēiyina ñásuta, kalabē sa rō sigēita taí, kalabē sa rō kalata ñakēi ñawányaka ka járwata, ka tkōjunta, jemi jiewa kiané pautana bulē jibō ktē tso yōlē sa ña párruōglō jewa tso taí sa ña tsátkōglō, sa shkabōlōgé je jtēishōglō, jemi i-naglō kiané je patuoglō;

b) Bēna yibō saje ditsō tso shkabōlō jewa ka je kiané weina yēssō, ka jewa tsegunami kané dōlōna ska, kané selwí ska, jira jiewa shkar, jira pēpēlí tso pjōi, diōka selwí jete sa suluwe, sa yakei tewe;

c) Kalabē tso shkabōlō ji kanégí jewa ka kiané jilē sa ñargé jebō patuo, ka jiewa kiané weiná shianala;

d) Kalabē sa tso shkabōlō jewa bēna shēna pasuna ñajkē, ñásuta jilē bēna tso bárama jeska i-jiewa kiané taklí dōmi je kaku sawó, je kaku ño, jeska alaklōwá je jami jayiwa jewa sigēirō ñawányaka, je mi alaklōwá ka kiané weiké jayiwa wate kēsígawa.

4. Je sa jertsō wa tso shkabōlō jewa juí yuwegé bárama sa pa-

suaklö, sa tkönanoklö, sa böine waklö bëna tkösan kalabë bárama, ka ditsö jewa tso shkabölä ka jewa wei ke guna ánasi, jene tēishegē jī Convenio ktē kibi jéterö.

BLA IV. Ñayuwé jérbiké taí wa, sa sate yuwö, jemi jilé böi sigēita je yuwesá saté

Wökuchí 21

Saje ditsö je klewa bëna kianá ñáyuwö jibö bëna kiar, shēr sejegí jewa, jiböwa sa ña wöbötsö jewa sa kiané ñáyuwö ñajkë, taí takí bëna tkösan.

Wökuchí 22

1. Bëna ishëna, i-kiané saje ditsöwa mai sa sergé ska sa ña washö yöna ktē babá jewa, sa ksënaklö, sa sënaklö bárama ña shanakla, ñawössë bëna tkösan kalabë.

2. Maiskalera ktē yöle bulë sa paktöglö jerö kermita jarisna kate sa tsatkë, kate sa ia ñalá kashe böitsánasí, karö takita, kate saia jilé tso yakei je parrué shalwé ñawösiga, jera bëna saje ditsö jewa kiané iktēishöga kalabë ñara jibö kiané, jiböshëna sa jewa kiga sa ñáyuwöglö böi tsánasí, mané sa wuawua jegi i-kiar gepi.

3. Ktē yuwegé sa paktöglö je kiané yönarö mané jibö kané wegé sate saje ka ska, saje je shánaga, jibö kané wagle sagi, bëwák, kalwö, bëwák, kalwö, yana gepi. Jilé bëna kiané waona mai saje ditsö jewa sergé ska jewa wuawua kiané i-töksö, jewa shëna kápago böi tsánasí kalabë, sa kiané ñapatawa jilé ktēi böi je washö ñara. Je jukögi sa wuawua bö ditsö kiané jilé ktēisho, sa wuawua bö kiané ñajula jìö, ñatsatkö, jemi sa wuawua kiané ktē spana yuwö ñawössë, jerö sa ña tsátköglö, jilé böi je ktēishöglö, jilé párruöglö bárama ñara, jemi sa ñáyuwömar ñawössë.

Wökuchí 23

1. Sate jilé bëna yuwegé sate, siwöwö, jemi sa kuletsö, sa bulsikö, sa dalí wajìö, watöbiö, jilé bëna ñana sawá, yana sawá, jemi saká yëblö , nimá kukö, bëwák muewa, mané sa wuawua ditsö jewa dëlyë, sajewa ser ka mik, ka ñáyigi je kiané oloitsana, jewa kiané dölätsana, ka je weige guna selwí, yakei, jemi sa sigëbölöwá jéwate jibö bëna wayil sa ia sa káwöta je bigëtsö, je kuegi sa tsaku blibliwa tso krolé ka kibigi jewa kiané kegrá sa kteishö, sa tsatkö, sa kuëitsö, je peño sa wuawua kiané jarré, kegrá je pasuá.

2. Saje ditsö tso kloré sa tsátkö sa tsakuyë jewa kiané i-biyöishö mai bëna sa sergé ska, sa ia jilé shkabölöglö, jilé kané waglö ba, sawá dalí watköglö watona sawá, sa naglö gugöglö elkë taí sa wuawua ia, jemi sa káwöta sa siwá bëna je bigëistsö, je shkalwo kegrá.

BLA V. Kalabë sa tabar ba jemi sa ser bulë

Wökuchí 24

Kalabë sa ksër jemi sa ser bulë, je kianarö kibina elkë, elkë jöigueta, jera saje ditsö jewa sermi bárama, ka yiani jewa je waikanéta.

Wökuchí 25

1. Sa tsakuwa klole sawá sa wögriyë ka kibigi jewa káwöta sa tkönano ka sa kirinaklö, ka sa weigé duëte, sa wuawua ki-ané yöna sa wuawua ña tsátköglö bárama, jera sa wuawua ña kipëyöglö ka sa kirinaglö yëssö, jera sa serdá böi, sa shkö böi, ka sa pja dölörta, sa tur bulalé maitö ka shkemi, ka kulijami, ka keigi, mané sa gi i-kiaf gepi.

2. Sa ñakipëyöglö je juí je kiané yönaká mai sa juitö ska, mai sa sergé shurrú, elwi ska. Je juí yönaka sa shánaka je kiané kanéwe pasue tkönane sa wuawua jéwate, jeska jilé i-naglö je dates je ki-ané tsánasí wayuwé sa wuawuate, je jami saje siwei je bigetsegé, sa káwöta je moblö, je ktëishö kegrá, je sa siwá wa manébi ka ñáyigi sa sigëbölöwá, sa táchiwa, miköwa, juyögöwa jéwate bul-sikele ñawössë, jiewate pëpëli kaku yalë ñawössë.

3. Pëpëli juí kate ska sa jewa ditsö jewané shëna shkabölö jes-ka, saje ditsöwa jewa ne kiané yönarö sap ja suwá, sa böinewa, pëpëli je mosia kará, jewa saje ditsö jewa kiané sa sawó pëpëli juí kate ska, jemi sa ju ska, mai sa tapar gate je sawó ittö kalabë kegrá mai sa sergé ska, mai sa tsoska.

4. Je sa ia pëpëli je kaku merge je kiané wa suna rö tsánasí mané sa wuawua je ka bigëtsö gepi, sa wuawua siwá yilé ka mik sa sigëbölö wate, je kiané oloitsana ji sa kabi wa juñena.

Bla VI. Sa ña yuwö jemi sa ña kukeitsö bënasí.

Wökuchí 26

Bëna i-shëna, i-kiané saje ditsöwa mai sa sergé ska sa ña washö

yöna ktë babá jewa, sa ksënaklö ñajkë, ñawányaka, sa sënaklö ñawössë ka jarwatá, ka tköjunta bëna tkösan kalabë ñakëi, biköle ka bëna mai sa tsoska, mai sa sergé ska.

Wökuchí 27

1. Jilé ktë yöle saje ditsöwa ia sa ñáyuwöklö bulë, je kiané sögötö-ba mané sa wuawua je gi i-kiar gepi, sa wuawua ña tsatköglö, sa wuawua ña tkönanoglö, sa wuawua ña pjasuaklö, mané ka ñáyigi sa sigëbölöwá jewa ña ktei yil jeköi, sa wuawua siwáwa, sa kapa-köwa, jibö bárama kiané sa gi jewa, sa ttë tiö, sa dalí watkö, sa dalí bëna je siwei peñale sawá jégapi.

2. Sa tso klöle sa parruö je kiané kalabë sa ia i-shö saje ditsö bena alaklöwa, jayiwa je kiané pautana, yöna, maiskalera je jiewa shánaka kané tso je kané waklö atara sögötöba jera je sa klewa kiané ñapaktö bawa, bárama takí, ka juñenawa taí, sa wuawua jérbiköglö ba tsánasí, jériköglö kibiwa, mai sa tsoska.

3. Je jami, sa tsakuwa klöle sawá ka kibigi jewa kiané sa oloitsö, sa jöwa sa wuawua chichar saje ditsöwa jewabö, sajobö shëna sa wuawua je jui tso sa tsakuiyë jewa tkönano jewa sawó, jewa tëishö, atara sögötöbá sa kiané jewa tsakui kugö sa wögriyë bëna kalabë ñara je tëishögá. Jewa ia i-naklö megé tsánasí sa sawáklö.

Wökuchí 28

1. I-kiané shëna kegrá, sa yabalá kiané yöna sa wuawua ktöwa, sa kiané je washö, je wayuwö i-dëlyë mai sa sergé ska. Ka sa guna yöna sa wuawua ktöwa jera kalabë sa kiané tapana je siwá tëishö tsánasí, sa siwá je pablö taí, takí. Ka sa shánaka je sa siwá ka je kayirguna jera sa kianá ñawöchagewa biköle je sa sergé ska je wuawuara, mané sakiané je saje ktë je yuwö ñawössë, ka sa siwá kibiwa je shenaglö.

2. Jigepi sa káwöta ktë sa ñapárruöglö je yuwö ñawössë m, jemi sa káwöta manébi jera sate sa je ktë yuwemiga, wötkemigane i-töskané, je jami sikua, yökösa je ktö mablö bárama, ñakei ka sa weinaklö.

3. Bëna káwöta ktë shö etkayëbö, kalabë káwöta saje ditsö je ktö je tsatkö, je pablö, je washö, je shkalwo, je bikëitsö kegrá, je saje ktö je mablö kegrá mai saje ditsö tsoska, kalabë sa kiané je washö.

Wökuchí 29

Etkeyëbö sa yabalá yuwekerö bárama jiskí, ñawösiga, ktë blibliwa kalatawa, sigëita jewa, jera jebi sa, ñawösiga, ktë blibliwa kalatawa, sigëita jewa, jera jebi sa yöna jera sa yabalá jewa mar maitö sa kalawa, pë shánaka bulë takí, ka jiani ktëita, ka jera sa yabalá weina, jera sa yabalá takli dömigan ñatkë bëna yabalá pë jera ñawösiga, ñatkë.

Wökuchí 30

1. Sa tsakuwa klole sawá sa wögriyë ka kibigi jewa káwöta sa siwá sa dalí, sa jérbigö, sa bulsikö je sa wuawua kiané kané bëna wakenewa, sa i-naklö kugöglö shkaja, je jami sa kiané yöna sa wuawua ña tsátköglö bárama, sa wuawua senaklö se ksënaklö bárama, je jami jilë bëna sawá sa shánaka je kiané kaku sue sate elwi, shurrú ñara, mané i-she ktë kibi onvenio jete kõi, jegepí.

2. Jegepira, jera samar, maí yile kiötë, saje ktö je yuwö, washtë kitele julawa, je juköska je washékene tabeli yaka ki ksënane kalabë sa wuawua ktöwa sawá bëna i-tsöklö manébi i-wara mai sa tsoska.

Wökuchí 31

Je jami jiégepi bëna sa káwöta ktë yuwö bulë, ñawösiga, ñatkë mai sa yörgé ska, sawá kalabë je ktëi jibö wayirgé je ksënaklö tkösan ka kalabë ska mai saje ditsö jewa tsoska, kai i-shöglö sa weérgeirö atá sa tsatkergé irö. Jené kuegi sa káwöta ayë, juyët-kuö yuwekerö sa siwá pagöglö jiskí, bikölë sa sigëglöwa baglë je siwá pagöglö bulërama, jiski, je bëna washégérö biköle, ka bleguna sa yiga, jewa sa kalawa, sa yabalá je paktegé ba kalabë mai sa ditsöwa tsoska, je saje ditsö jewagi i-shërge ska.

Blatëlë VII. Sa káwöta ñakima kegrá mai sa ka wökuchíwa klolé janajaná, kuawa, kuawa döminska

Wökuchí 32

1. Sa tsakuwa klole sawá sa wögriyë ka kibigi jewa káwöta sa tkönano ka sa kirinaklö, ka sa weigé duëte, sa wuawua kiané yöna sa wuawua ña tsátköglö bárama, je saje ditsöwa sergé ikie i-wuawuate frontera ska, jewa kiané sená bárama, yakëta, jile bëna kiané ñanata, sa jérbigö bárama ñara, sa kalawara, sa ser ba biköle wara.

Blatëlë VIII. Jilë sawá bulé ñaköi.

Wökuchí 33

1. Sa tsakuí kibiwa klotë ka kibigi, jewa kiané saje ktë kie Convenio je kukëitsö, jiewa káwöta i-sawó je ktë je waorgé siwá atá kai, jiewa kiané je ktëishö tsánasí ktë yörgé saje ditsö tsatkö, ka jiani yuweguna selwí sa kalawá ditsö jewa weikoglö, bëna juí tso sa tsatköwa jewa shëna kalabë sa párruö, sa sawó böi, jemi jiewa kiané shkábalö saje ditsöwa ia.

2. Je ktë yölë bëna sa sawáklö:

a) Jilewa wa sa shkabölögé, sa ña kimagé, wáblegé, pasuegé, shkablegé ñara bëna sa ditsö wara, je she ktë yölë Convenio te;

b) Ktë yölë mai ktë blibliwa yörgé je juí tai ñaska kie legislativas je juiska, jeska pë tso klotë sa sawá tsánayë, jilë wablergé je ktëishö je sawá kegrá ditsö wuawua wara, jewa ditsö wara shkabölö.

Blatëlë IX Ktë yölë wata kalabë ia

Wökuchí 34

Ktë yöna kibiwa bárama sa sawoklö, sa ktëishöklö, sa pja sawáklö je kuegi saje ditsö wa ia ktë kibí yönamagá je kie Convenio jerö sa tsátköglö, sa ktëishö mané sa wuawua sergé sa tsoska, mai sa tapar geska.

Wökuchí 35

Ktë yöna kie Convenio jerö sa tsatköglö, sa ktëishö ánasí, jemi ka sa kiané weiké yianite, sa kiané pasuna, oloitsana tsánasí, je kiané suná pasuna jiska sa wuawua ka gi jemi pë ka kalabë je gi saje ditsöwa mai sa sergé ska sa ña washö ktë kibí yölë ka kibiwa gi jewa, sa ksënaklö, sa sënaklö bárama ka ñáyigi sa tachiwá senel je dëlyë.

Blatëlë X. ktë batalá

Wökuchí 36

Ktë kibiwa yölë kie Convenio sajewa ditsö bëna tsátköglö mai sa sergé ska je ktë yölëtë duwás 1957 ska.

Wökuchí 37

Ji Convenio ktë yöna sa tsátköglö je kiané wayina, kalabë wa ia, juí taí, je jami maí kané këyakë je juí katerina ska.

Wökuchí 38

1. Ji Convenio kloré ka kibiwa je bëna tkönano, ditsö jewa bëna tsatkö je káwöta biköle wa ia i-ktëishö i-washö, i-tsaku kibiwa taí kloré jewa i-juñena.

2. Je ktëi tkömijun bulë duwás ekla je tkajun je tögapa, je uköska jene bataska saje ditsö gugaga bol dögan i-tsaku kibiwa taí kloré kané keglö je wöska i-juñenaklö.

3. Je jularkëna jera ktë Convenio je pasigé marte spana yua sate kalabë ñara, je wögawe maite, tsasue marte, jené juköska jera ñe i-klordaga sa ña tsatköglö.

Wökuchí 39

1. Mané sajertsö ditsöwa jete je ayë, juyëtkuö je yuakamá spana je kiané wayiná biköjkë jera kai i-taklita jia, je dögajun duwás ditsö, je yuwegé ayë ki kitëlë bëna je áashëke i-tsaku taí je kalme ka kibi jeska je ia i-waskëkë. Je sate i-katiá je serdö duwás ekla je tkepa ñerö i-wuawua i-suegene, i-pashtegene etaba gicha spanane.

2. Kalabë ditsö jéwate ji ayë, juyëtkuö kie Convenio je yuwá ñara, je uköska duwás damaju ditsö je kiga duwás ekla, jera ji Convenio je ernawa, jera je ka katëne sawá, jera sa janá i-kitksöne duwás ditsö je kigane étaba gichane, je uköska i-siga yuwegene etaba gichane spanane, sate i-she báwara je yuwe kerö duwás ditsö ekla, ekla jerö sa marmi i-pashtö, je ktë parruö, je yuwöne ñara kalabë.

Wökuchí 40

1. Ktë taí Convenio je tsaku je ju juí tsö kabëna ka komí ska, jete ktë patkemi bëna kané këglöwa je tsoska, i-jewa káwöta i-shö, jilë yakëi, selwí je orke, jksërge maí sa tso je kanéka jera jiewa káwöta i-biyösho bëna je i-wögríwa ia, kalabëwa i-juñenaklö.

2. Miga ktë je biyöi yina bótöbö gichá kalabë sa kalawa ia, jera sa tsaku je kiané i-kalawa bëna je ia biyö i-shö mene tuluwa jera sa káwöta je ktë je kugö, je bikëitsö, je washö klabëwa i-juñenaglö je ktë kibi kie Convenio jerö sigëita, jerö kalata.

Wökuchí 41

Ka kalabë je je juí je tsakuwá taí, jewa káwöta i-shö ka kalabë kibiwa je wögríwa ia mai i-kitële je wökuchí 102 je ka kibí wöklölewa éyagabö ska, jeska bëna ktëi tabanewegé, washégé pë blibli wara, jeska ktë bárama, yakëi, selwí je bëna pagegesa, je batá yuwegesa ayë kiga, wáyinane tögapa.

Wökuchí 42

Maiskalera i-suegé kegrá kalabë kané kibiwa je wögrí wate, je washtegé, washégé, yuwegé je ktëi bulane wegé kalabë ku-konaga je juñenegé bënate mané gepi ktë Convenio je pa bulan-etsege je shajarga jérike bárama je patkegecha suna kalabëwa, elkëwa ñawössë ñara, ña oloijami.

Wökuchí 43

1. Ktë kibí je wögríwá kiané ji ktë Convenio je pashtö, je pasuó, i-sawoklö manérö böi, kai irö jera kiané spana yuwö, mané sa ká spana je shënane kalabë sa gi.

a) Sate ktë pasuá jarré jeska manéle saje ditsö jete i-katiaga je ayë je yöna yakei bétebe, jenera i-káwöta i-sawó tsánasí wökuchí 39 ska, miga Convenio spana je yöna spana ra

b) Je Convenio patkenawa spana jenera i-suekerö i-yöná böi atá kai, atá kai irö jegepi jera kai i-sigeita i-wöshtegewa, ka je sawe guna ia, bítaba je blegewa i-töskané ka je wasueguna yiani jéwate.

2. Ji Convenio yöna kama spana ka wöshteguna je pasuegé bítaba ji saje bëna jéwate, je ayë je megega i-töskané bítaba, atara jeskabö ka jerö wata taí.

Wökuchí 44

I-sheite ayë yuá saklawá pë kuawa je wuawua ktöwa Inglés yë, Francés yë jerö saje ichara ñásuta.

Convenio(N. 169) je yönarö saje ditsöwa jewa tsátköglö ka bëna mai sa tsoska, mai sa tapar gate ska.

CONSULTA
INDIGENA
COSTA RICA